

---

zen in beide landen een vergelijkbare ontwikkeling doorgemaakt. Daarom geeft de Vlaamse situatie aanleiding voor enkele prikkelende vragen:

- Waarom hebben Nederlandse congregaties niet of nauwelijks ziekenhuizen opgericht?
- Kwam de kritiek op de vermeende achterlijkheid van katholieke ziekenhuizen en hun zusters ook in Nederland vooral uit liberale hoek?
- Welke rol speelden de Nederlandse bisschoppen bij de start van verpleegkundige opleidingen?
- Waren er grotere katholieke ziekenhuizen waar artsen in het begin van de twintigste eeuw een ondergeschikte positie innamen?
- Openden katholieke ziekenhuizen een opleiding uit angst voor verlies aan patiënten (omdat niet-katholieke ziekenhuizen dan verder waren), of speelde ook het prestige van hun artsen ten opzichte van hun collegae in andere ziekenhuizen een rol?
- Heeft de opleiding de positie van artsen t.o.v. de religieuze verpleegsters versterkt?
- In welke mate is de vkz erin geslaagd het overheidsbeleid te beïnvloeden?

Een deel van deze vragen kan door vergelijking op landelijk niveau worden beantwoord. Voor andere vragen zijn studies over individuele ziekenhuizen welkom. Een geslaagd Vlaams voorbeeld is het recente door K. Suenens en anderen geschreven *Eén van hart en één van ziel. Geschiedenis van de Gasthuiszusters-Augustinessen van Lier, 1130-2005*. Het waardevolle van dit boek is dat het de geschiedenis van de congregatie en die van het gasthuis / ziekenhuis integreert. Er bestaan talloze gedenkboeken van katholieke ziekenhuizen, waarin de congregatie zijdelings aan de orde komt, terwijl het omgekeerde ook vaak voorkomt. Gelijkwaardigheid is betrekkelijk zeldzaam.

Suenens presenteert enkele al eerder besproken thema's op lokaal niveau. Een daarvan is het liberale antiklerikalisme dat zich uitte in wantrouwen jegens de gasthuiszusters. Omdat liberale bestuurders zo kritisch waren, werd het gemeentelijk toezicht op het ziekenhuis begin twintigste eeuw verscherpt. Dit beperkte de vrijheid van de zusters, een vrijheid die in de jaren 1860-1870 onder invloed van het ultramontanisme al was beperkt. Ook de zusters van deze actieve congregatie werden gedwongen het slot te houden, terwijl de dagorde en gedragsregels steeds verder werden aangescherpt. Dit is het proces dat Kauffman en Nelson in de Verenigde Staten signa-